

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No9(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 596 sahifa,
2-sentyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'smirlarda hissiy bezovtalikning psixologik determinantlari sifatida o'z-o'zini baholash va o'ziga munosabat xususiyatlari.....	10
<i>Ibraymova Altinay Esemuratovna</i>	
Bo'lajak pedagoglar shaxsiyatida ksenofobiya xavfi: kasbiy deformatsiya omillari va uning pedagogik faoliyatga ta'siri	16
<i>Abdiraximova Dildora Begimkulovna</i>	
Biologiya ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish: didaktik imkoniyatlar, muammolar va metodik yechimlar.....	20
<i>Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>	
Talabalarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash o'rtasidagi psixologik bog'liqlik.....	28
<i>Adizova Muxabbat Muxitdinovna</i>	
Oliy ta'lim rahbar-kadrlarida stressogen vaziyatlarni boshqarishning pedagogik-psixologik o'ziga xos jihatlari	32
<i>Sultonov Mansur G'aniyevich</i>	
Boshlang'ich ta'limda individual yondashuv orqali o'quvchilarning ta'lim natijalarini yaxshilash	37
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning raqamli resurs bazasini yaratish kompetensiyasi: tuzilma va mezonlar.....	41
<i>Qo'qonboyeva Durdona Faxriddin qizi</i>	
Biologiyani o'qitishda zamonaviy ta'lim metodlari.....	44
<i>Joldasbayeva Gulchexra Maksetbayevna</i>	
Organik fotoelementlarning moslashuvchanligini oshirish.....	49
<i>Jalolova Pokiza Muzaffarovna</i>	
Dzyudo sport turida texnik tayyorgarlikni takomillashtirishda maxsus mashqlardan foydalanish samaradorligi.....	54
<i>Ko'palov Sanjar Ulug'bekovich</i>	
Interactive Methods for Developing Sociolinguistic Competence in Higher Education	59
<i>Baxramova Diyora Sanjar qizi</i>	
Texnika yo'nalishi talabalarini ishlab chiqarish muhitiga tayyorlashda CDIO va sanoat korxonalari hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	66
<i>Gaffarov Xasan Ravshanovich</i>	
Onkologik bemorlarga tashxisni bildirish madaniyati va uning psixologik oqibatlar (O'zbekiston misolida)...	70
<i>Jonpo'lotova Manzura Jahonovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida rahbar-kadrlarning SOFT-kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi.....	75
<i>Axrrova Umida Xamidullayevna</i>	
Refleksiv ta'lim muhitida o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik parametrlari tizimi	81
<i>Sadikova Shaxnoza Ulug'bek qizi</i>	
Loyihaviy faoliyat asosida talabalarda mustaqil ta'lim kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari	87
<i>Jabborov Toxirjon Maqsudali o'g'li</i>	
Biologiya fanini o'qitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yo'nalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	91
<i>Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda bolalar adabiyotining didaktik imkoniyatlari	96
<i>Homiyatova Mavluda Amon qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda raqamli ta'lim muhitini yaratish va interaktiv metodlardan foydalanish.....	101
<i>Karimova Nargiza Raximovna</i>	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalar asosida bolalarning soft skillsini rivojlantirish: interaktiv va sun'iy intellektga asoslangan yondashuvlar	109
<i>Mamatqulova Nozimaxon Shavkat qizi</i>	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida innovatsion pedagogik faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot.....	116
Nozimabonu Tojiboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborotni tekshirish va dalillarga asoslangan xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	124
Abduraxmonova Gulandam Anvarjonovna	
Funksional yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini takomillashtirishning ustuvor jihatlari.....	130
Safarov Dilmurod Zoirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv faoliyati samaradorligini oshirishda o'qish savodxonligining ahamiyati	135
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	
Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish asosida matematika fanini o'qitishda o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish metodikasi.....	140
Sultonova Shahnoza Yusuf qizi	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish metodikasini yosh omili asosida takomillashtirish.....	147
Akhmadaliyeva Nargizakhon Abdumalik qizi	
Tengdoshlar bilan munosabat sifatiga oilaviy muhitning bilvosita ta'siri	153
Baratullayeva Dilnoza Xabibullo qizi	
Bolalar kiyimlari va ular bilan bog'liq urf-odatlar (Buxoro vohasi misolida).....	156
G'iyosova Zarina Yusuf qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy-metodik kompetentligi rivojlanganlik darajalarini kvalimetrik shkala asosida baholash	160
Niyozova Shahlo Abdusaitovna	
Bionika asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda ixtirochilik qobiliyatlarini rivojlantirishning samarali metodlari	167
Jumaboyeva Maxliyo Rashidbek qizi	
Talabalarning bilish faolligini oshirishning pedagogik mexanizmlari.....	172
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
Kredit-modul ta'lim tizimida talabalar mustaqil ta'limini neyropedagogik yondashuv asosida tashkil etishning pedagogik-didaktik tamoyillari.....	178
Farrux O'. Ibragimov	
Kichik maktab yoshdagi bolalarning o'quv faoliyatiga moslashishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	185
G'ofurova Madina Ikromjon qizi	
Rashk muammosining ijtimoiy-psixologik mazmun-mohiyati.....	189
Ummatova Sitora Shavkatulloyevna	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy aspektlari	196
Salayeva Sitora Serali qizi	
Nabi Jaloliddin ijodida tarixiy tafakkur va zamonaviylik uyg'unligi	201
Matchanova Mastura Baxrom qizi	
Geometriyani o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish	205
Sultonova Dilrabo Yusuf qizi	
ESP ta'limida syllabus design va uning arxitektura-qurilish yo'nalishlaridagi ahamiyati.....	210
Xayitova Dilnoza Bahtiyorovna	
Цифровизация и глобализация как факторы трансформации французского языка в XXI веке	214
Давронова Зульфия Бобоевна	
Key Highlights of a Dialect for Extraordinary Purposes.....	219
Berdiyeva Mekhriniso Kholmamatovna	
Transformatsion liderning maktabgacha ta'lim tizimidagi strategik va pedagogik ahamiyati.....	223
Mustafoev Maqsudbek Olim o'g'li	

Milliy komponentlarga asoslangan tasviriy san'at ta'limining asosiy metodik tamoyillari.....	227
Baltayeva Xalima Toraboyevna	
Arxitektura ta'limida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning kompetensiyaviy modeli	231
Abduvosiqova Dilafruz Djalaliddinova	
Bo'lajak tarix o'qituvchisi pedagogik-psixologik tayyorgarligining nazariy-konseptual modeli	236
Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna	
The Impact of the Flipped Classroom Model in Uzbek Secondary Schools: Participation and Engagement	240
Khamidova Shabnam Gulakhmadovna	
Sharq va G'arb pedagogik an'analarida sun'iy intellekt vositasida tarbiya jarayonini transformatsiyalash: qiyosiy tahlil va metodologik yondashuvlar.....	244
Jamolova (G'anijonova) Mushtariybegim Bobirjon qizi	
Sport tayyorgarligi tizimida trenerlar faoliyatining mazmuni, tuzilishi va zamonaviy talablari	249
Ismailova Dildora Qudratullayevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni son sanoqqa o'rgatishda didaktik vizual vositalarning turlari va ularning pedagogik ahamiyati.....	255
Kushakova Gulnora Egamqulovna, Valiyeva Sabina Shavkat qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarning kognitiv-integrativ mobilligi, mohiyati va tarkibiy komponentlari.....	262
Mirzayeva Kamola Ikrom qizi	
Kursantlarda kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirishda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning psixologik-pedagogik ahamiyati.....	267
Shermatova Nazokat Safarovna	
PISA topshiriqlari asosida 5-sinf o'quvchilarining ilmiy tadqiqotlarni loyihalash kompetentsiyasini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	271
Zulayxo Mamajanova	
Лингводидактические основы развития письменной речи студентов на материале жанра травелога	275
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи, Хазраткулова Мохира Азизбековна	
Migrant oilalarning bola psixikasiga ta'siri	280
Baxtiyor Odilovich Saidov	
Трансформация рекламного дискурса в социальных сетях.....	284
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishda web-platformalardan foydalanish modeli.....	289
Akramova Mohinabonu Mirg'olib qizi	
Teaching Translation Equivalence Through Comparative Analysis of Simultaneous and Written Translation: An Experimental Study in Uzbek-English Translation Education.....	294
Iskandarova Risolat Ravshanbekovna	
Oliy ta'limda falsafa fanini o'qitishning ahamiyati va dolzarbligi	299
Ismadiyrov Komil Maxamadiyrovich	
Anorganik kimyoda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan pedagogik tajriba-sinov ishlarining matematik-statistik tahlil natijalari.....	304
Boboyarova Nilufar Saydullayevna	
Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutq nuqsonlarini qo'g'irchoq teatri asosida bartaraf etish texnologiyalarini takomillashtirish	310
Xasanbayeva Gulbahor Nasrullayevna, Arslanova Madina Mansurovna	
Musiqqa o'qituvchilarida cholg'u ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (fortepiano asarlari misolida)	313
Rahimberganova Zuhra Shuxrat qizi	
Yosh xodimlarni kasbga moslashtirishda zamonaviy pedagogik metodlarning o'rni va ahamiyati	317
Adilov Baxadir Tanatarovich	

Bo'lajak o'qituvchilarni millatlararo muloqot madaniyatini rivojlantirishga tayyorlashning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari	321
Atamuratov Dilshod	
Концептуальные основы развития навыков академического вокального исполнительства у студентов образовательных программ по направлению "Музыкальное образование"	325
Ахмедова Чарос Ильхомовна	
Muammoli ta'lim orqali o'quvchilarning kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	332
Bekchanova Sabohat Matrasulovna	
Ixtisoslashtirilgan va ijod maktablari direktorlari kreativ salohiyatining tarkibiy tuzilmasi va baholash mezonlari	338
G'aniyeva Zarina Itolmas qizi	
Maktabgacha ta'limda inklyuziv muhitni shakllantirish: mavjud muammolar va innovatsion pedagogik yechimlar	342
Gulyamova Aziza Otabek qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish metodikasi	346
Komiljonova Mohinur Allabergan qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida talabalarning global kommunikativ motivatsiyasini shakllantirish: pedagogik yondashuvlar	350
Qoravoyeva Shoir Zafarjon qizi	
Tafakkur muammosining pedagogik va psixologik asoslari	353
Shixova Inobat Omonovna	
Integral yondashuv asosida bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy tayyorlashda xorij tajribasi	358
Usmanova Shaxnoza Baxodirovna	
Arab tilidagi akademik matnlarni o'qib tushinishda sun'iy intellektdan foydalanishning metodik imkoniyatlari	363
Xalilova Hilola Sharopovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida deontologik kompetentlikning mazmuni, tarkibiy komponentlari va funksiyalari	368
Yaqubova Donoxon Xo'janazar qizi	
Kognitiv yondashuv asosida sonning butun va kasr qismi qatnashgan tenglamalarni o'qitish metodikasi ...	372
Boboqulova Munisa Shavkat qizi	
Ta'lim sifatini monitoring qilishda elektron tizimlardan foydalanish samaradorligini oshirish: amaliy muammolar va takomillashtirish modeli	376
Oripova Shahzoda Zafarjon qizi	
Специфика подготовки фигуристов-одиночников на тренировочном этапе	380
Тохинова Шохсанам Фарход кизи	
Talabalarning Speaking ko'nikmasini rivojlantirishda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish	385
Rasulova Moxira Abdusalilovna	
Umumta'lim jarayoni uchun milliy dastur yaratish hamda amaliyotga joriy etish nazariyasi	388
Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi	
Ta'lim muassasasi rahbarining raqamli kompetentligi mazmuni va tarkibiy komponentlari	394
Shakadirova Nigora Irgashevna	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda ijodkorlikni rivojlantirish: xorijiy tajriba va milliy model	398
Shabbazova Nodira Xamzayevna	
Мотивация к изучению английского языка у старшеклассников: теоретико-методологические основы, факторы и педагогические условия	403
Хаджиметова Дилноза Рахимовна	
Milliy hunarmandchilik vositasida uyushmagan xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	408
Baxronova Shoir Yadorovna	

O'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari tuzilishi	415
Botirova G. B.	
Radioelektron qurilmalarni konstruksiyasi va loyihalash fanini o'qitishda virtual-real laboratoriya mashg'ulotlarining integratsiyalashgan metodik modeli	421
Baymatova Nargiza Tuxtabayevna	
Gender yondashuvi asosida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	427
Tojiboyeva Gulchexra Sadriddinovna	
Raqamli avlod o'quvchilarida axloqiy dunyoqarashni tarix ta'limi orqali shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	437
Ahmedov Nodir Kodiraliyevich	
Zo'ravonlik tajribasini boshdan kechirgan bolalarda koping-strategiyalarining shakllanishining ijtimoiy-psixologik mexanizmlari	443
Komilova Komila Inomjon qizi	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda ijtimoiy tarmoqlarning pedagogik imkoniyatlari va nazariy-metodologik tahlili	446
Abdurahmonova Shaxodat Faxridin qizi	
Kredit-modul tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil talim olish imkoniyatlarini takomillashtirish modeli	453
A. X. Eshqorayev, M. Q. Urozov, Q. A. Eshqorayev	
Muhandislik kasbini shakllantirishda tasviriy san'at fanining o'rni va ahamiyati	456
Fazliddinova Gulasal Farhod qizi	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida axborot texnologiyalarini o'qitish uchun kompetensiyaga yo'naltirilgan adaptiv metodik tizim: kvazi-eksperimental tadqiqot dalillari	461
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Xolbekov Abdusattor Maxammatovich	
Malakali voleybolchi qizlarning texnik tayyorgarligini takomillashtirish masalalari	470
Odilova Feruza	
Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning kasbiy-etik va muloqot madaniyatini rivojlantirishning amaliy holati va mavjud muammolar	477
Perdeshova Nargiza Yesenbayevna	
5–6 yoshli bolalarning ingliz tili mashg'ulotlarida kreativ faoliyatini baholash: montessori tamoyillariga mos diagnostik rubrika loyihasi	482
Sadoqat Karimova Abduxamidovna	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturining 3-nashri asosida bolalarning ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish	489
Tursunova Kamolaxon Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim jarayonida rivojlanish sohalarining o'zaro integratsiyasini ta'minlashga innovatsion yondashuvlar	495
Yigitaliyeva Gullola Mirobil qizi	
Temperament fenomenining evolyutsiyasi va ilmiy talqinlari	498
Dilmurodova Zilola Davron qizi	
Integrativ yondashuv asosida ingliz tili darslarida debat texnologiyasi orqali kreativ fikrlashni rivojlantirish ...	502
Abdulaxatova Shohsanam Adhamjon qizi	
SMART-SL metodikasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	506
Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna, Zumakova Dilbarxon	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligi komponentlari va ularning vazifaviy tavsifi ...	511
Shakarova Nilufar Zuvaydullayevna	
Diskret vaqtli seir epidemik model dinamikasi	516
Shukurova Shahnoza Sayfiddin qizi	
Ijtimoiy faol shaxsning psixologik determinantlari	522
Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li	

Murabbiylarning emotsional intellekti sport maktablari samaradorligini oshirish omili sifatida	527
Tursunbayev Sanjar Baxtiyorovich	
Raqamli ta'lim sharoitida kelajak o'qituvchisining pedagogik-psixologik faoliyatini modellash tirish metodikasi	531
Sattorov Bobur Botir o'g'li	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini boshqarish	536
Xudoyberdiyev Eldor Uktamjonovich	
Ta'limning barcha bosqichlarida onalarni pedagogik jarayonlarga jalb qilish: bosqichma-bosqich model va uning pilot sinovi natijalari	547
Sultonova Mehruza Xusanboy qizi, Axmedova Dilnoza Odilovna	
Maktab o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish asosida ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishning ilmiy-metodik mexanizmlari	552
Musayeva Lobar	
Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani sun'iy intellekt asosida takomillashtirishning nazariy asoslari	559
Panjiyev Jo'raqul Menglimamat o'g'li	
Farg'ona vodiysi ov qushlari gelmintlarining asosiy va oraliq xo'jayinlar tizimida tarqalish qonuniyatlari	563
Abduvahobova Gulshanoy G'ayratjon qizi	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni kasbiy faoliyatda sensor integratsiyadan foydalanishga tayyorlash	569
Egamberdiyeva Nigora Azizovna	
O'smirlarda emotsional barqarorlikni shakllantirish va rivojlantirishning psixologik asoslari	574
Qodirov Jahongir Neymat o'g'li	
O'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan eksperimental natijalar tahlili	578
Sadilloev Odiljon Oripovich	
Tibbiyotda lotin terminlarini o'qitishning bugungi kundagi holati	583
Sayimova Gulshad	
Kichik maktab yoshi davridagi bolalarning psixologik, sotsiologik va pedagogik muammolarining yechimlari	587
Zulfiyeva Sarvinoz Doston qizi	
Виртуальные речевые ситуации как средство формирования коммуникативной компетенции при обучении русскому языку как иностранному	591
Абдусаламова Адиба Каримжановна	

IJTIMOY FAOL SHAXSNING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI

Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Psixologiya kafedrası tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy faol shaxs shakllanishining psixologik determinantlari nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Ijtimoiy faollik shaxsning jamiyat bilan faol munosabatga kirishishi, tashabbus ko'rsatishi, ijtimoiy mas'uliyatni anglashi va o'z imkoniyatlarini jamiyat manfaatlari yo'lida namoyon etishi bilan bog'liq murakkab psixologik hodisa sifatida yoritiladi. Tadqiqotda faoliyat, shaxsga yo'naltirilgan, tizimli va ijtimoiy-kognitiv yondashuvlar asosida motivatsion, kognitiv, emotsional-irodaviy, kommunikativ, refleksiv hamda ijtimoiy-identifikatsion determinantlar tahlil qilindi. Ichki psixologik resurslar va tashqi ijtimoiy muhitning o'zaro ta'siri ijtimoiy faollikning muhim sharti sifatida asoslandi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy faollik, ijtimoiy faol shaxs, psixologik determinant, motivatsiya, ijtimoiylashuv, fuqarolik pozitsiyasi, refleksiya, kommunikativ kompetentlik, ijtimoiy identifikatsiya, emotsional intellekt.

Abstract: This article theoretically analyzes the psychological determinants of socially active personality development. Social activity is considered as a complex psychological phenomenon associated with active interaction with society, initiative, awareness of social responsibility, and the individual's intention to realize personal potential through socially meaningful activities. Based on activity theory, person-centered, systemic, and social-cognitive approaches, motivational, cognitive, emotional-volitional, communicative, reflexive, and social-identification determinants of social activity are examined. Particular attention is given to the interaction between internal psychological resources and external social factors. The analysis demonstrates that social activity cannot be explained by a single psychological factor; rather, it emerges through the integration of motivation, social cognition, emotional regulation, communication, reflection, and identification with significant social groups. The findings provide a theoretical basis for improving psychological and pedagogical approaches aimed at developing socially responsible and active individuals.

Key words: social activity, socially active personality, psychological determinants, motivation, socialization, civic position, reflection, communicative competence, social identification, emotional intelligence.

Аннотация: В статье теоретически анализируются психологические детерминанты формирования социально активной личности. Социальная активность рассматривается как сложное психологическое образование, связанное с активным взаимодействием личности с обществом, проявлением инициативы, осознанием социальной ответственности и стремлением реализовать собственные возможности в общественно значимой деятельности. На основе деятельностного, личностно-ориентированного, системного и социально-когнитивного подходов анализируются мотивационные, когнитивные, эмоционально-волевые, коммуникативные, рефлексивные и социально-идентификационные детерминанты. Обосновывается положение о том, что согласованное взаимодействие внутренних психологических ресурсов личности и факторов социальной среды выступает важным условием развития социальной активности.

Ключевые слова: социальная активность, социально активная личность, психологические детерминанты, мотивация, социализация, гражданская позиция, рефлексия, коммуникативная компетентность, социальная идентификация, эмоциональный интеллект.

KIRISH

Globallashuv, raqamli transformatsiya va ijtimoiy munosabatlarning jadallashuvi sharoitida jamiyat taraqqiyoti ko'p jihatdan ijtimoiy faol, tashabbuskor va mas'uliyatli shaxslarning mavjudligi bilan belgilanadi. Fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi ishtiroki, jamiyatdagi o'z o'rnini anglash, mavjud muammolarga befarq bo'lmaslik hamda ularni hal etishga intilish zamonaviy ijtimoiy taraqqiyotning muhim psixologik shartlaridan biridir.

Ijtimoiy faol shaxsning xususiyati faqatgina biror ijtimoiy tadbirda ishtirok etish bilan chegaralanmaydi. U shaxsning ijtimoiy vaziyatlarni anglash, o'z pozitsiyasini shakllantirish, tashabbus ko'rsatish, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, boshqa insonlar bilan hamkorlik qilish va o'z faoliyati natijalarini baholay olish qobiliyatlarining

yaxlit tizimida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan ijtimoiy faollik psixologiya, pedagogika va ijtimoiy psixologiyaning kesishgan nuqtasida o'rganilishi lozim bo'lgan murakkab hodisadir.

Psixologik nuqtayi nazardan, determinant tushunchasi muayyan psixik hodisa yoki xulq-atvorning yuzaga kelishi va rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi ichki hamda tashqi omillar tizimini anglatadi. Ijtimoiy faollik determinantlari qatoriga shaxsning ehtiyojlari, motivlari, qadriyatlari, o'z-o'ziga munosabati, emotsional holati, kommunikativ imkoniyatlari, refleksiv qobiliyatlari va ijtimoiy muhit bilan munosabatlarini kiritish mumkin.

Bugungi kunda yoshlarning ijtimoiy hayotdagi ishtirokini kuchaytirish, fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirish, ta'lim jarayonida tashabbuskorlik va mustaqil fikrlashni qo'llab-quvvatlash masalalari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ijtimoiy faol shaxsning shakllanish mexanizmlarini psixologik jihatdan tushuntirish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

Mazkur tadqiqotning maqsadi ijtimoiy faol shaxs shakllanishining asosiy psixologik determinantlarini nazariy manbalar asosida tizimlashtirish, ularning o'zaro bog'liqligini ochib berish va ijtimoiy faollikning yaxlit psixologik modelini asoslashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot obyekti - ijtimoiy faol shaxs fenomeni.

Tadqiqot predmeti - ijtimoiy faol shaxsning shakllanishi va namoyon bo'lishini belgilovchi psixologik determinantlar.

Tadqiqot faoliyat nazariyasi, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, tizimli yondashuv hamda ijtimoiy-kognitiv nazariyaning metodologik tamoyillariga asoslandi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, psixologik umumlashtirish, kontent-tahlil va interpretatsion tahlil metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy faollik tushunchasining psixologik mazmunini aniqlash.
2. Ijtimoiy faol shaxsning asosiy psixologik determinantlarini tizimlashtirish.
3. Determinantlarning o'zaro funksional bog'liqligini tahlil qilish.
4. Ichki va tashqi determinantlarning ijtimoiy faollik rivojidagi o'rnini aniqlash.
5. Ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishning psixologik-pedagogik imkoniyatlarini umumlashtirish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ijtimoiy faollik muammosi psixologiya fanida turli nazariy va metodologik yondashuvlar doirasida o'rganilgan. Mazkur muammoning muhim nazariy asoslaridan biri faoliyat yondashuvidir.

A. N. Leontev faoliyatni shaxs rivojlanishining asosiy mexanizmlaridan biri sifatida talqin qilib, inson faoliyatining manbalarini ehtiyojlar va motivlar tizimi bilan bog'laydi ^[1]. Ushbu nuqtayi nazardan, ijtimoiy faollik ham shaxsning ijtimoiy ehtiyojlari, qadriyatlari va motivatsion yo'nalishlari bilan chambarchas bog'liq.

S. L. Rubinshteyn shaxs va faoliyat birligi tamoyilini ilgari surib, inson faoliyat jarayonida nafaqat tashqi muhitga, balki o'ziga ham ta'sir ko'rsatishini asoslagan ^[2]. Mazkur yondashuv ijtimoiy faollikni shaxsning o'z imkoniyatlarini amalga oshirish va ijtimoiy muhitni o'zgartirish jarayonidagi faol subyektlik pozitsiyasi sifatida tushunishga imkon beradi.

L. S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasida shaxs psixikasining rivojlanishida ijtimoiy muhit, muloqot va hamkorlik faoliyatining o'ri alohida ta'kidlanadi ^[3]. Ushbu nazariy yondashuv ijtimoiy faollikning shakllanishida shaxsning ijtimoiy munosabatlari va madaniy tajribani o'zlashtirish jarayoniga e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

A. Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasida shaxs xulq-atvorining shakllanishida o'z-o'ziga ishonch, kuzatish orqali o'rganish va kutilayotgan natijalar muhim o'rin egallaydi ^[4]. Xususan, shaxsning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchi uning muayyan faoliyatga kirishish darajasiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli o'z-o'ziga samaradorlik hissi ijtimoiy faollikning muhim psixologik resurslaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

A. Maslou inson ehtiyojlari tizimida o'zini o'zi ro'yobga chiqarish ehtiyojini yuqori darajadagi ehtiyoj sifatida ko'rsatadi ^[5]. Shaxsning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon qilishga intilishi uning mustaqilligi, tashabbuskorligi va ijtimoiy faoliyatga jalb qilinishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

K. Rojersning shaxsga yo'naltirilgan yondashuvida ijobiy Men-konsepsiyasi, shaxsiy o'sish va o'zligini anglash jarayonlari markaziy o'rin egallaydi ^[6]. Ushbu qarashlar ijtimoiy faollikni shaxsning o'z imkoniyatlarini

erkin namoyon qilishi va ijtimoiy munosabatlarda faol subyekt sifatida ishtirok etishi bilan bog'lash imkonini beradi.

E. Deci va R. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini belgilash nazariyasida avtonomiya, kompetentlik va ijtimoiy aloqadorlik ehtiyojlari inson motivatsiyasining muhim manbalari sifatida ko'rsatiladi^[7]. Ushbu ehtiyojlarning qondirilishi ichki motivatsiyaning shakllanishiga yordam beradi va shaxsning faoliyatga ongli ravishda jalb qilinishini kuchaytiradi.

Mahalliy psixologik tadqiqotlarda ham shaxs faolligi, motivatsiya, ijtimoiylashuv, muloqot va shaxslararo munosabatlar masalalariga katta e'tibor qaratilgan. E. G'. G'oziyev shaxs psixologiyasi va umumiy psixologik jarayonlarni o'rganish doirasida shaxs faolligi va uning psixologik xususiyatlarini tahlil qilgan^[8].

V. M. Karimova ijtimoiy-psixologik jarayonlar, shaxslararo munosabatlar va ijtimoiylashuv masalalarini tadqiq etgan^[9].

G'. B. Shoumarovning tadqiqotlarida esa shaxsning shakllanishida oilaviy va ijtimoiy muhitning o'rni yoritilgan^[10].

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur manbalarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy faollikni bitta determinant orqali tushuntirish yetarli emas. U motivatsion, kognitiv, emotsional, kommunikativ, refleksiv va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadigan ko'p komponentli psixologik tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Nazariy tahlil natijalariga ko'ra, ijtimoiy faol shaxs shakllanishining psixologik determinantlarini ichki va tashqi guruhlariga ajratish mumkin. Ichki determinantlar shaxsning psixologik resurslari bilan bog'liq bo'lsa, tashqi determinantlar uning ijtimoiylashuvi amalga oshadigan muhit bilan belgilanadi.

Motivatsion determinantlar

Ijtimoiy faollikning dastlabki va asosiy determinantlaridan biri motivatsion soha hisoblanadi. Insonni muayyan ijtimoiy faoliyatga undaydigan ehtiyoj, motiv, qadriyat va maqsadlar uning faol ishtirokining ichki manbayini tashkil qiladi.

Ijtimoiy faol shaxs odatda jamiyatga foydali bo'lish, o'z imkoniyatlarini namoyon qilish, ijtimoiy muammolarni hal etishga hissa qo'shish, muloqot qilish va o'zini rivojlantirish kabi ehtiyojlar asosida harakat qiladi. Shu sababli ichki motivatsiya ijtimoiy faollikning barqarorligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Kognitiv determinantlar

Ijtimoiy faollikning ikkinchi muhim komponenti shaxsning kognitiv imkoniyatlari bilan bog'liq. Ijtimoiy faol inson atrofidagi voqea-hodisalarni kuzatish, ularni tahlil qilish, ijtimoiy vaziyatlarni baholash va yuzaga kelgan muammolarni hal qilishning maqbul yo'llarini izlash imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Tanqidiy fikrlash, ijtimoiy tafakkur, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish qobiliyatlari shaxsga ijtimoiy jarayonlarda passiv kuzatuvchi emas, balki faol subyekt sifatida ishtirok etish imkonini beradi.

Emotsional-irodaviy determinantlar

Ijtimoiy faoliyat doimo ijobiy va qulay vaziyatlarda amalga oshmaydi. Turli fikrlarning to'qnashuvi, stress, muvaffaqiyatsizlik, tanqid yoki qarshilik shaxsdan emotsional barqarorlik va irodaviy qat'iyatni talab qiladi.

Shu jihatdan empatiya, emotsiyalarni boshqarish, stressga chidamlilik, sabr-toqat va qat'iyatlilik ijtimoiy faollikning muhim psixologik determinantlari hisoblanadi. Emotsional intellektning rivojlanganligi shaxsga boshqa insonlarning holatini to'g'ri anglash, ijtimoiy vaziyatga mos munosabat bildirish va konstruktiv muloqotni saqlash imkonini beradi.

Kommunikativ determinantlar

Ijtimoiy faollikning real namoyon bo'lishi ko'p jihatdan shaxsning kommunikativ imkoniyatlariga bog'liq. Muloqot jarayonida fikrni aniq ifodalash, boshqa insonlarni tinglash, hamkorlik qilish, nizoli vaziyatlarni konstruktiv hal etish va ijtimoiy guruh bilan o'zaro munosabat o'rnatish qobiliyatlari shakllanadi.

Kommunikativ kompetentlik rivojlangan shaxs turli ijtimoiy guruhlar bilan samarali hamkorlik qila oladi. Shu bilan birga, muloqotning o'zi ham yangi ijtimoiy tajribaning shakllanishiga olib keladi. Demak, kommunikativ kompetentlik ijtimoiy faollikning ham sharti, ham natijalaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

Refleksiv determinantlar

Refleksiya shaxsning o'z faoliyati, xatti-harakatlari, qarorlari va ularning natijalarini anglash hamda tahlil qilish imkonini beradi. Ijtimoiy faol shaxs o'zining jamiyatdagi xatti-harakatlarini baholay olishi, xatolaridan tegishli xulosa chiqarishi va keyingi faoliyatini takomillashtirishga intilishi zarur.

Shu sababli o'zini baholash, o'zini nazorat qilish, o'z faoliyatini tahlil qilish va o'z-o'zini rivojlantirishga intilish refleksiv determinantlarning asosiy tarkibiy qismlarini tashkil etadi.

Ijtimoiy identifikatsiya

Ijtimoiy identifikatsiya shaxsning o'zini muayyan ijtimoiy guruh, jamoa yoki jamiyatning bir qismi sifatida anglashi bilan bog'liq. Shaxs o'zini ma'lum bir ijtimoiy guruh bilan qanchalik kuchli bog'lasa, ushbu guruh oldidagi mas'uliyat va daxldorlik hissi ham shunchalik kuchayishi mumkin.

Ijtimoiy identifikatsiya fuqarolik pozitsiyasining shakllanishida ham muhim ahamiyatga ega. Shaxs o'zini jamiyatning faol a'zosi sifatida anglagan sari ijtimoiy muammolarga munosabati, mas'uliyati va tashabbuskorligi kuchayadi.

Tashqi determinantlar

Ijtimoiy faollikning rivojlanishini faqat individual psixologik xususiyatlar bilan izohlash mumkin emas. Oila, ta'lim muassasasi, tengdoshlar guruhi, mahalla, ommaviy axborot vositalari va raqamli kommunikatsiya muhiti ham shaxs faolligining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ayniqsa, shaxsning tashabbusi qo'llab-quvvatlanadigan, mustaqil fikr bildirish imkoniyati yaratiladigan va ijtimoiy mas'uliyat rag'batlantiriladigan muhit ijtimoiy faollik rivoji uchun qulay psixologik sharoit yaratadi.

Nazariy manbalarni tizimlashtirish asosida ijtimoiy faol shaxsning psixologik determinantlari quyidagi yaxlit model ko'rinishida umumlashtirildi (1-jadval).

1-jadval: Ijtimoiy faol shaxsning asosiy psixologik determinantlari

Determinant	Asosiy tarkibiy qismlar	Ijtimoiy faollikdagi funksiyasi
Motivatsion	Ijtimoiy ehtiyojlar, ichki motivatsiya, yutuqqa intilish, o'zini namoyon qilish, fuqarolik mas'uliyati	Faoliyatga undaydi va uning barqarorligini ta'minlaydi
Kognitiv	Tanqidiy fikrlash, ijtimoiy tafakkur, ijtimoiy bilimlar, muammoni hal qilish	Ijtimoiy vaziyatlarni anglash va ongli qaror qabul qilishni ta'minlaydi
Emotsional-irodaviy	Empatiya, emotsional intellekt, stressga chidamlilik, qat'iyatlilik	Murakkab ijtimoiy vaziyatlarda faoliyatni davom ettirishga yordam beradi
Kommunikativ	Muloqot madaniyati, hamkorlik, liderlik, ijtimoiy moslashuvchanlik	Ijtimoiy aloqalarni o'rnatish va hamkorlikni ta'minlaydi
Refleksiv	O'zini baholash, o'zini nazorat qilish, o'z faoliyatini tahlil qilish	Faoliyatni baholash va takomillashtirish imkonini beradi
Ijtimoiy-identifikatsion	Daxldorlik, guruhga mansublik, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas'uliyat	Shaxsning jamiyat bilan psixologik bog'liqligini kuchaytiradi

Tahlil natijalariga ko'ra, mazkur determinantlar bir-biridan mustaqil holda emas, balki o'zaro integratsiyalashgan tizim sifatida faoliyat yuritadi. Masalan, kuchli motivatsiya kognitiv tayyorgarlik bilan qo'llab-quvvatlanmasa, ijtimoiy tashabbus kutilgan natijani bermasligi mumkin. Xuddi shuningdek, yuqori kommunikativ kompetentlik refleksiv qobiliyatlar bilan uyg'unlashgandagina shaxsning o'z faoliyatini tanqidiy baholashi va takomillashtirishi uchun imkoniyat yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Motivatsion determinantlar shaxsni ijtimoiy faoliyatga undaydi; kognitiv determinantlar ijtimoiy vaziyatni anglash va qaror qabul qilish imkonini beradi; emotsional-irodaviy determinantlar faoliyatning barqarorligini ta'minlaydi; kommunikativ determinantlar ijtimoiy hamkorlikni tashkil etadi; refleksiv determinantlar esa shaxsga o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish imkonini beradi. Ijtimoiy identifikatsiya esa shaxsning jamiyat bilan psixologik aloqadorligini mustahkamlaydi.

Shuningdek, oila, ta'lim muassasasi, tengdoshlar guruhi va boshqa ijtimoiy muhit omillari shaxsning ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun zarur tashqi shartlarni yaratadi. Shu sababli ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishda individual psixologik xususiyatlar va ijtimoiy muhitni qarama-qarshi qo'yish emas, balki ularni yagona tizimning o'zaro bog'langan komponentlari sifatida o'rganish zarur.

Mazkur nazariy natijalar kelgusida empirik tadqiqotlar uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Xususan, ijtimoiy faollik determinantlarining yosh, jins, ta'lim darajasi, kasbiy yo'nalish va ijtimoiy tajriba bilan bog'liqligini eksperimental va psixodiagnostik metodlar yordamida o'rganish istiqbolli yo'nalishlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. - Москва: Политиздат, 1977.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. - Санкт-Петербург: Питер, 2002.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь. - Москва: Лабиринт, 1999.
4. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. - Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1986.
5. Maslow A. H. Motivation and Personality. - New York: Harper & Row, 1970.
6. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. - Boston: Houghton Mifflin, 1961.
7. Deci E. L., Ryan R. M. The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior // Psychological Inquiry. - 2000. - Vol. 11, № 4. - P. 227-268.
8. G'oziyev E. G'. Umumiy psixologiya. - Toshkent: O'qituvchi, 2010.
9. Karimova V. M. Ijtimoiy psixologiya. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
10. Shoumarov G'. B. Oila psixologiyasi. - Toshkent: Sharq, 2010.
11. Qodirov B. R. Shaxs psixologiyasi. - Toshkent: Tafakkur, 2005.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.